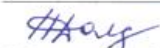

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
МКУ "КОМИТЕТ ПО ОБРАЗОВАНИЮ" АМО "ЕРАВНИНСКИЙ РАЙОН"

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

 Ж.В.Долсонова
Протокол №1
от «28» 08 2024 г.

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

 Б. Д. Содномдоржиева
Протокол №1
от «29» 08 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

 О.С.Базарова
Приказ № 308
от «29» 08 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Базархановой Ларисы Дамдинжаповны

По бурятскому языку, О.Ш.Цыремпилова, Ц.С.Жанчипов 6 класс, 2 часа

предмет, состав УМК, класс, количество часов

с. Исинга 2024 г.

1.Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа дээрэ үндэһэлэгдэнэ. Буряад дунда хургуулида түрэлхи литература хуралсалай предмет болгогдожо, үзэгдэжэ байдаг гээшэ. Энэ программа мүнөө үеын ФГОС баримталан, 6-дахи классай «Бэлиг» хэблэлээр гараһан Р.С.Дылыковагай, Ц.В.Лубсановагай, О-Х.Н.Нанзатовагай ба О.Ж.Ошоровагай зохёһон «Буряад хэлэн» гэхэн номдо таарууланхай.

Программын шухала **зорилгонь** хадаа:

1. Нурагшадай түрэлхи хэлэ үзэлгэ хадаа оршон тойронхи байдалые ойлгоходонь, мүн ород хэлэ болон бэшэшье предметүүдые үзэхэ хэрэгтэнь ехэ туһа хүргэдэг. Гадна нурагшадые болбосоруулха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ туһалха арга боломжотой. Ушар тиимэһээ түрэлхи хэлэнэй үүргыг саашань улам дээшэлүүлхэ, энэ предмет заалгыг, хэшээл бүхэнэй үрэ дүнгыг найжаруулха шухала.
2. Багшын шухала зорилгонуудай нэгэниинь хадаа нурагшадые алдуугүйгөөр, зүбөөр бэшүүлжэ хургаха болоно. Бэшэгэй дүримүүдые, сэглэлтын тэмдэгүүдые үзэхэдөө, нурагшад зүбөөр ойлгоод, тэдээнээ алдуугүйгөөр хэрэглэжэ хургаха ёһотой.
3. Түрэлхи хэлыг литературатайнь нягта холбоотойгоор зааха хэрэгтэй. Тиихэдээ литературы хэшээлдэ үзэһэн уран зохёолой хэлэ, найруулга, холбоо үгэнүүд, оньһон болон хошоо үгэнүүд, зэргэсүүлгэнүүд, зохид мэдүүлэлнүүд, богонихон текстнүүд гэхэ мэтыг буряад хэлэнэй хэшээлнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.
4. Түрэлхи хэлэнэй хэшээлнүүдтэ хэлэлгэ хүгжөөлгэ хараалагданхай. Тиимэһээ изложени болон сочинени бэшэлгэ, хөөрөжэ хургалга гэхэ мэтэ хүдэлмэринүүд дүүргэгдэхэ ёһотой.
5. Буряад хэлэ үзэлгэ бэшэ предметүүдые үзэлгэтэй нягта холбоотой. Жэшээлхэдэ, буряад хэлэндэ түшэглэн, ород хэлэнэй олон ойлгосонуудыг нурагшадта ойлгуулжа, хоёрдох хэлэндэнь хургаха зэргэтэй.
6. Ургажа ябаа үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэһэ нууриг гүнзэгыгөөр ба бата бэхээр үгэхэ, тэдэниг ажал дээрэ хэрэглэхэ, дадал шадабаритай болгохо, хүгжэлтын юрэнхы үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ.

2. Хараалагдаһан дүнгүүд «Буряад хэлэн» 6 класс

1	Личностно	- буряад хэлэнэй удха шанар тухай мэдэсээ үргэдхэхэ. - хунудэй хоорондоо харилсаха журам сахин, хапилсаандаа абаха, оорынгоо һанал бодол хэлэхэ. -антонимуудыг, синонимуудыг, эхир үгэнүүдыг зүбөөр илгаруулха, харюугаа баталха. Точконуудай орондо таараха газартань аялган үзэгүүдыг табин бэшэхэ. - географическа нэрэнүүдыг һанажа бэшэхэ. Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнги
---	------------------	--

		мэдүүлэлнүүдые зохёон байгуулха. - юумэнэй нэрэнүүд 4 аргаар бии болодог гэхэн ойлгосо үргэдхэн, мэдүүлэлнүүдые зохёон, үгүүлэл болгохо. -үгтэһэн грамматическа даабаринуудаа зүбөөр дүүргэхэ. - залгабаринуудай хүсөөр шэнэ үгэнүүдые бии болгохо ба үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ. - Онһон үгэнүүдые уншаха -Удхаараа дүтэрхы онһон үгэнүүдые хараадаа абаха. Эхэ эсэгын һургаал, захяа уншаха, тобшолол хэхэ, хадуужа абаха. Харюугаа баримталха. Үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ. - мэдүүлэлнүүдые зохёохо. Холбуулалнуудые ород хэлэндэ оршуулха. Тобшолол гаргаха. Үгэнүүдые хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые зохёохо. Зохёон мэдүүлэлнүүдээ уншаха. -үгэнүүдые 2-дохи ганса ба олон нюурта хамаадуулхадаа, залгалтыень тэмдэглэхэ. Бэшэһэн хүдэлмэридээ зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Зохёолгодоо тобшолол хэхэ, өөрынгөө хандаса харуулха. «Буряд литература» гэхэн ном сооһоо нюурта хамаадалдабайһан юумэнэй нэрэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые түүжэ бэшэхэ. Хэлэлгэ соо зүбөөр хэрэглэхэ. « Буряд хэлээр тестнүүд».
2	Метапредметнэ	- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ, зорилгыень табиха; - өөрынгөө хэжэ байһан үйлэнүүдые түсэбэй, алгоритмын үйлэнүүдтэй тааруулха, зэргэсуулхэ, тиин өөрынгөө ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо; - өөрынгөө, ондоо хүнүүдэй, классайнгаа ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болобобиб гэжэ элирүүлжэ һураха, критеринүүдые зохёохо; - багшатаа сугтаа һуралсалай проблемнэ асуудал яаж шийдхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха; -абтаһан үгэнүүдыеанхаралдаа абаха. - гэрэй ямар нэгэ амитан тухай рассказ, шүлэг гү, али зохёолго бэшэхэ.
3	Предметнэ	- 1–5-дахи классуудта үзэһэн хүшэр үгэнүүдэй зүб бэшэлгын дүри-мүүдые мэдэхэ, толи хэрэглэжэ, алдуу гаргахаар орфограммануудай тайлбари хэжэ шадаха. - юумэнэй, тэмдэгэй, тоогой ба түлөөнэй нэрэнүүдэй, дайбар үгэнүүдэй грамматическа шэнжэнүүдые эли тодоор мэдэхэ, хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэжэ шадаха. - юрын ба орёо түсэб табиха. Зохёолго бэшэхэ материалаа суглуулха, зүбөөр һанал бодолоо удаа дараалан бэшэхэ шадабаритай болохо.

		- байгаагийн үзэгдэл, хонирхолтой ушар, уран зохёолой гү, али бодото геройн сэдхэлэй байдал г. м. зураглаһан, бодомжолһон, юрэ хөөрэнэн үгүүлэл бэшэжэ шадаха. - һурагшадай аман хэлэлгэ тодо, зүб дикцитэй, хоолойн аялгаар (интонаци) авторай гү, али өөрынгөө һанал бодол зүбөөр дамжуулжа шадаха.
--	--	---

3. һурагшад 6- хи класс дүүргэхэдээ, нимэнүүд шадабаритай ба дадалтай болохо ёһотой

һурагшад гол түлэб нимэ юумэ мэдэхэ ёһотой	һурагшад нимэ юумэ шадаха ёһотой
- 1-5 классуудта үзэнэн хушэр үгэнуудэй зүб бэшэлгын дуримуудые мэдэхэ, толи хэрэглэжэ. алдуу гаргахаар орфограммануудай тайлбари хэжэ шадаха. - Юумэнэй, тэмдэгэй, тогой ба түлөөнэй нэрэнуудэй, дайбар үгэнуудэй грамматическа шэнжэнуудые эли тодоор мэдэхэ, хэлэлгэдэ зүбөөр һанал бодолоо удаа дараалан бэшэжэ шадабаритай болохо.	- Байгаагин үзэгдэл, хонирхолтой ушар, уран зохиолой гу, али бодото геройн сэдхэлэй байдал г.м. зураглаһан, бодомжолһон, юрэ хөөрэнэн үгүүлэл бэшэжэ шадаха. - һурагшадай аман хэлэлгэ тодо, зүб дикцитэй, хоолойн аялгаар (интонации) авторай гу, али оорынгоо һанал зүбөөр дамжуулжа шадаха.

4. Сэдэбуудэй гаршаг

№	Нэрэ хубаалга, сэдэб	Сагай хубаари	Удха	Шалгалтын түхэлнүүд
1	Оролто хэшээл. Хэлэн тухай тобшо ойлгосо	1 саг	Турэлхи хэлэнэй удха шанар тухай, тэрэнэй муноо уеын болон саашанхи байдал тухай хоорэлдоо ябуулан, турэл хэлэндээдурлажа, ундэнэн хэлээс һайн мэдэхэ эрмэлзэл туруулхэ.	
2	Табадахи класста үзэнэнөө дабталга	4 саг	5-хи класста үзэнэноо дабтахэ, мэдээсэл һэргээхэ. Аялгануудые зүб бэшэлгэ. Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгание буряадшалжа бэшэлгэ; үгэнүүдые абяануудаарнь, бүридэлөөрнь; мэдүүлэлнүүдые	1- Шалгалтын ажал.

			байгуулгаарнь шүүлбэрилгэ дабталга.	
3	Фразеологи	5 саг	Буряад хэлэнэй үгын сан дабталга; буряад хэлэнэй үгэнүүдэй хэрэглэлгээрээ илгарал; фразеологи тухай юрэнхы ойлгосо; фразеологизмуудай шанар шэнжэ ба гол түлэбүүд; оньһон, хошоо ба хурса мэргэн үгэнүүд.	1- Хэлэ хугжоолгэ
4	Морфологи	2 саг	Морфологиин шэнжэлдэг гол зүйл –үгэ. Үгын бүридэл. Үгын үндэһэн. Түрэл үгэнүүд. Хэлэлгын хубинууд. Бээ дааһан ба туһалагша хэлэлгын хубинууд.	1- Хэлэ хугжоолгэ
5	Юумэнэй нэрэ	21 саг	Юумэнэй нэрын удха шанар. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Тусхайта ба юрын юумэнэй нэрэнүүд. Юумэнэй нэрын хубилалга: тоо, зохилдол,хамаадал. Падежнүүдэй ба хамаадалай залгалтануудые зүбөөр хэлэхэ, бэшэхэ шадабари, дадал бэхижүүлхэ.	1- Творческо худэлмэри. 1- Практическа ажал. 1- Дидактическа материалаар худэлмэри. 1- Шалгалтын ажал.
6	Тэмдэгэй нэрэ	10 саг	Тэмдэгэй нэрын удха шанар. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Тэмдэгэй нэрын илгарал. Тэмдэгэй нэрын бии бололго. Тэмдэгэй нэрын зохилдол, хамаадал.	1- Шалгалтын ажал.
7	Тоогой нэрэ	10 саг	Тоогой нэрэ тухай юрэнхы ойлгосо. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Тоогой нэрын илгарал. Юрын ба бүридэмэл тоогой нэрэнүүд. Тоогой нэрын	1 - Шалгалтын ажал 1-Практическа ажал 1- Хэлэ хугжоолгэ

			зохилдол, хамаадал.	
8	Түлөөнэй нэрэ	8 саг	Түлөөнэй нэрэ тухай юрэнхы ойлгосо. Морфологическа гол шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Түлөөнэй нэрын илгарал. Түлөөнэй нэрын хубилалга ба ондоо үгэнүүдтэй холболдолго. Түлөөнэй нэрэнүүдэй олоной тоо. Зохилдол. Хамаадал.	1- Шалгалтын ажал
9	Дайбар үгэнүүд	6 саг	Дайбар үгэнүүдэй удха шанар. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Дайбар үгэнүүдэй удхаараа илгарал. Дайбар үгэнүүдэй бии болодог аргууд. Дайбар үгэнүүдэй хамаадал.	1- Шалгалтын ажал
10	Жэл соо үзэхэноо дабталга	4 саг	Жэл соо үзэхэноо дабтахдаа, һурагшадайнгаа нюрууһаа, мэдэсэ дулдыдажа, багша оорынгоо хараагаар һурагшадтаяа худэлхэ. Юумэнэй нэрын, тэмдэгэй нэрын, тоогой нэрын, түлөөнэй нэрын, дайбар үгэнүүдэй гол морфологическа шэнжэнүүдые ба синтаксическа үүргэнүүдые бэхижүүлхэ, хэлэлгын хубинууд тухай дүримүүдые хүсэнэг болгон дабталга. Хэлэлгын хубинуудаар морфологическа шүүлбэринүүдые хэлгэ	1- Шалгалтын ажал

5. Календарна-тематическа түсэб

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Болзор	
			тусэбөөр	унэн

1 четверть				
Табадахи класста үзэхэнөө дабталга.		5 саг		
1	Хэлэн тухай. Харилсанай байдал	1	1 недели	
2	Фонетикэ	1	1 недели	
3	Үгүүлэл	1	2 недели	
4	Лексикэ	1	2 недели	
5	Синтакис. Холбуулал.Мэдүүлэл	1	3 недели	
Фразеологи		5 саг		
6	Фразеологи тухай юрэнхы ойлгосо	1	3 недели	
7	Сулөө ба тогтомол холбуулалнууд	1	4 недели	
8	Тогтомол холбоо үгэнүүдые хэлэлгэдэ хэрэглэлгэ	1	4 недели	
9	Фразеологизмын синтаксическа үүргэ	1	5 недели	
10	Хэлэ хугжөөлгэ	1	5 недели	
Морфологи		2 саг		
11	Морфологи тухай юрэнхы ойлгосо. Хэлэлгын хубинууд	1	6 недели	
12	Хэлэлгын хубинуудай грамматическа, синтаксическа категоринууд	1	6 недели	
Юумэнэй нэрэ		21 саг		
13	Юумэнэй нэрэ тухай ойлгосо. Юумэнэй нэрэ юу тэмдэглэдэг бэ?	1	7 недели	
14	Юрын ба тусхайта юумэнэй нэрэнүүд	1	7 недели	
15	Тодорхой ба зайраа юумэнэй нэрэнууд	1	8 недели	
16	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри.	1	8 недели	
Хамта дээрээ		16 саг		
2 четверть				
17	Юумэнэй нэрын нэгэнэй ба олоной тоо.	1	9 недели	
18	Шалгалтын диктант	1	9 недели	
19	Абтаһан үгэнүүдые олоной тоодо зүб бэшэлгэ.	1	10 недели	
20	Юумэнэй нэрын зохилдол	1	10 недели	
21	Нэрын падеж. Хамаанай падеж.	1	11 недели	
22	Хамаанай падежэй тухэлэй залгалтануудай хэрэглэлгэ, бэшэлгэ	1	11 недели	
23	Практическа худэлмэри	1	12 недели	

24	Зүгэй падеж. Зүгэй падежэй залгалтануудыг хэрэглэлгэ, бэшэхэ тусхай дурим	1	12 недели	
25	Үйлын падеж. Уйлын падежэй тухэлэй залгалтануудай хэрэглэлгэ, бэшэлгэ	1	13 недели	
26	Зэбсэгэй падеж. Зэбсэгэй падежэй тухэлэй залгалтануудай хэрэглэлгэ, бэшэлгэ	1	13 недели	
27	Хамтын падеж. Хамтын падежэй залгалтануудыг зуб бэшэлгэ	1	14 недели	
28	Гаралай падеж. Гаралай падежуудэй залгалтануудыг зуб бэшэлгэ	1	14 недели	
29	Юумэнэй нэрын хамаадал. Юумэнэй нэрын нюурта хамаадалай тухэл	1	15 недели	
30	Нюурта хамаадалай тухэлэй залгалтануудай хэрэглэлгэ, бэшэлгэ. Нюурта хамаадалай тухэлтэй угэнуудэй зохилдол.	1	15 недеди	
31	Юумэнэй нэрын өөртэ хамаадал. Өөртэ хамаадалай тухэлэй залгалтануудай хэрэглэлгэ, бэшэлгэ.	1	16 недели	
32	Шалгалтын ажал.	1	16 недели	
Хамта дээрээ		16 саг		
3 четверть				
Тэмдэгэй нэрэ		10 саг		
33	Ээ- өө аялгануудыг зуб бэшэлгэ.Юумэнэй нэрын шуулбэри	1	17 недели	
34	Тэмдэгэй нэрэ	1	17 недели	
35	Тэмдэгэй нэрын илгарал. Шанарта ба харилсаата тэмдэгэй нэрэнууд	1	18 недели	
36	Шанарта тэмдэгэй нэрын шанарай зэргэнууд	1	18 недели	
37	Харилсаата тэмдэгэй нэрэнууд	1	19 недели	
38	Абтаһан тэмдэгэй нэрэнуудыг зуб бэшэлгэ.	1	19 недели	
39	Тэмдэгэй нэрын хэлэлгэ соо хэрэглэлгэ тухай	1	20 недели	
40	Юумэнэй нэрын орондо хэрэглэгдэһэн тэмдэгэй нэрын зохилдол	1	20 недели	
41	Юумэнэй нэрын орондо хэрэглэгдэһэн тэмдэгэй нэрын хамаадал	1	21 недели	
42	Шалгалтын ажал	1	21 недели	
Тоогой нэрэ		10 саг		
43	Тоогой нэрэ	1	22 недели	
44	Тоогой нэрэнуудэй илгарал.	1	22 недели	
45	Тоолоһон тогой нэрэнууд. Тоолоһон тогой нэрэнуудэй һүүлэй-н хашалганай хэрэглэлгэ		23 недели	

46	Дугаарлаһан тогой нэрэнууд	1	23 недели	
47	Баглуулһан тогой нэрэнууд	1	24 недели	
48	Практическа ажал	1	24 недели	
49	Суглуулһан тогой нэрэнууд	1	25 недели	
50	Тоогой нэрын удхаараа илгарал. Хэлэлгэ соо тогой нэрын хэрэглэлгэ тухай	1	25 недели	
51	Тоогой нэрын шуулбэри. Хэлэ хугжоолгэ.	1	26 недели	
52	Шалгалтын ажал	1	26 недели	
Хамта дээрээ		20 саг		
4 четверть				
Тулөөнэй нэрэ		7 саг		
53	Тулөөнэй нэрэ. Тулоонэй нэрын удхаараа илгарал	1	27 недели	
54	Тулөөнэй нэрын олоной тоо	1	27 недели	
55	Тулөөнэй нэрын зохилдол	1	28 недели	
56	Тулөөнэй нэрын хамаадал	1	28недели	
57	Тулөөнэй нэрын хэрэглэлгэ	1	29 недели	
58	Бэхижуулгын ажал. Дабталга	1	29 недели	
59	Шалгалтын ажал	1	30 недели	
Дайбар угэ		5час		
60	Дайбар угэ. Анхан ба гараһан дайбар үгэнүүд	1	30недели	
61	Дайбар угэнуудэй удхаараа илгарал	1	31 недели	
62	Дайбар угэнуудые хэлэлгэдээ хэрэглэлгэ	1	31 недели	
63	Бэхижуулгын ажал	1	32 недели	
64	Шалгалтын ажал	1	32 недели	
Жэл соо үзэхэнөө дабталга		4 саг		
65	Лексокологи, фразеологи, грамматика, морфологи.	1	33 недели	
66	Юумэнэй нэрэ, тэмдэгэй нэрэ, тогой нэрэ	1	33 недели	
67	Тулөөнэй нэрэ, дайбар угэ	1	34 недели	
68	Жэлэй шалгалтын ажал	1	34 недели	
Хамта дээрээ		16 саг		
Жэл соо		68 саг		

6. Нуралсалай методическа хангалга

1. Р.С.Дылыкова, Ц.В.Лубсанова, О-Х.Н.Нанзанова, О.Ж.Ошорова «Буряад хэлэн», Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2022 он.
2. С. Будаин, Ж. Жамбуева, Я. Ивахинова, Ц. Лубсанова «Буряад хэлээр тестнүүд», Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2007 он.
3. Б-Д. Батоев, С. Будаев, Б. Будаин «Буряадхэлэн» 5-9 кл., Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2006 он.
4. Х. Дамдинова, Цыремпилун «Буряад хэлээр дидактическа материалнууд», Улаан- Үдэ., 1983 он.
5. «Буряад хэлэн» сахим нураха ном. 2012 он.
6. Д. Доржиев, Р-Х. Санжимитыпова «Буряад хэлээр хэрэглэхэ дидактическа материалнууд». Улаан- Үдэ., 1992 он.
7. Д. Амоголонов «Буряад хэлэнэй орфографическа словарь», Буряадай номой хэблэл, Улаан- Үдэ., 1976 он.
8. «Буряад хэлэнэй тобшо тайлбари толи» Буряадай номой хэблэл, Улаан- Үдэ., 1992 он.
9. Л. Шагдаров, Н. Очиров «Ород-буряад толи» Россиин эрдэмэй академи...
10. «Буряад нургуулиин программанууд», «Буряад хэлэн 5-11 классууд» Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2008 он.

7. Шэнэ онол арга

1. Компьютер
2. Проектор
3. «Буряад хэлээр сахим нураха ном»
4. Буряад уран зохёолой соносохо номой һан (аудиобиблиотека)